

Arxiu Històric de l'Hospitalet.
C/Joan Pallarès s/n.
08901- L'Hospitalet.

Persona entrevistada: **Agustí Sala.**
FONS: TECLA SALA.
Data: Desembre 2002.
Entrevistadora: Mireia Mascarell.
Duració: Cinta 1: 1 hora, 30 minuts.
Cinta 2: 35 minuts.
Signatura: Ot8

CINTA 1 – CARA A:

Agustí...
Sala.

Sala. I té 80 anys.
80.

I és d'aquí de Hospitalet, em deia.
Vaig néixer a Hospitalet.

I els seus pares també ja eren d'aquí de l'Hospitalet?
No, van vindre de Roda de Ter.

De Roda de Ter?
Sí, van vindre precisament per la fàbrica, per vindre per treballar aquí a la fàbrica.

És a dir, que ja treballaven...
El meu pare era... encarregat d'aquí la Tecla Sala, va vindre per això.

O sigui, va ser encarregat aquí a l'Hospitalet.
Sí, sí.

I a Roda també era encarregat?
No, a Roda, era... No, no era encarregat allí. Van vindre aquí perquè el van demanar, perquè la Tecla Sala és de Roda de Ter, o sigui, tenia una petita cosa diguem-ne per... no sé si arribava a fer fil o no sé què.

Tenien una fàbrica, sí.
Però poca cosa.

Poca cosa.
Van vindre aquí, i aquí va vindre ell, el meu pare, que va ser encarregat del retort, de la part del acabament de tot el fil, que va estar "pues"... va treballar... 50 o 60 anys, no me'n recordo exacte, que quan ja tenia els 65 anys per jubilar-se li van demanar que es quedés, i es va quedar uns quants anys més, fins que ja va dir...

"S'ha acabat".
"S'ha acabat, ja he treballat prou!"

“Ja ens podem valdre, ja som grans... Deixi-ho i descansi”. I la seva mare també va treballar a la fàbrica?

Sí.

Perquè ella també treballava a Roda de Ter?

No, al vindre aquí va treballar ella a l'engrós que en diuen. Hi va ser la meva mare, treballava jo, va treballar el meu germà, i l'únic que no va treballar va ser el gran.

El seu germà gran.

El gran, o sigui, el mitjà i jo, que sóc el petit vam treballar tots a la Tecla Sala. Jo precisament, quan vaig entrar, que va ser a l'any... el 39...

Tot just acabada la guerra.

Acabada la guerra... No hi havia feina i em van dir per anar allí. I vaig entrar precisament amb el meu pare, d'ajudant d'ell; o sigui, que ell era l'encarregat i jo era l'ajudant, i ja vaig seguir fins que vaig anar a la mili. Llavors quan vaig anar a la mili, al tornar...

Quins anys devia ser això, els anys 40 i “pico” que va anar a la mili?

El 43... Llavors vaig estar 3 anys, poc em faltava, vaig estar 3 anys a la mili, vaig tornar i al tornar “pues” em van cridar a la direcció i em van dir que els hi semblava més convenient en comptes d'anar amb el pare d'encarregat, perquè ja hi havia un altre xicot que no estava massa bo diguem-ne, i jo que estava bé, i tenia estudis i alguna cosa, que anés al tint perquè allí al tint has de sapiguer les fórmules...

Què és com un laboratori?

No és un laboratori, allò ho teníem a dalt, que ells feien totes les proves i totes aquestes coses, però llavors quan estaven fetes llavors les donaven la fórmula que en dèiem nosaltres, i tot lo que havien fet per fer la màquina del color i totes aquestes coses, i em van dir: “Tu estàs més preparat per això que un altre”, o sigui, que llavors em van passar al tint. I llavors va ser quan vaig estar fins que va plegar la fàbrica, que vaig estar en el tint, oi?, fent a les màquines els colors.

És a dir, que vostè va estar des del 39 fins que la fàbrica va tancar.

Va tancar, 42 anys si no m'equivoco.

I el seu pare quin any és més o menys que van arribar aquí a l'Hospitalet de Roda? Va ser abans de la guerra potser?

Sí, sí, sí, sí, sí, si jo vaig néixer aquí i els meus pares ja treballaven... i en tinc 80 anys “pues” devia ser el 21, 22 o potser abans.

Déu n'hi do! O sigui, que vostè sí que ha vist tota la història de la fàbrica.

Tota la història no, el que passa que he conegut el d'això... per exemple, què et diré jo? El meu pare sí, el meu pare sí, ell si estigués aquí et podria dir que va veure néixer el que després va ser el gerent i al doctor Solanich, que jo sí el recordo, l'he conegut... El doctor Solanich sí que molta amistat i molta... però no... El que passa que jo més aviat és... de la fàbrica, el temps que vaig estar en el retort i després la part que vaig estar al tint.

Escolti, una pregunta d'això que em deia, aquest procés que els pares seus venen aquí a viure per treballar a la fàbrica, recorda com va ser que li van ofeir al seu pare, si va ser la mateixa Tecla Sala o va ser algun altre treballador?

No, això no ho recordo, perquè no... Jo només sé que quan vaig néixer ells ja treballaven.

Ja treballaven aquí.

No sé si va ser per algun treballador o va ser pels amos o què.

Llavors em deia que vostè tenia una mica d'estudis per això, no?

Sí.

Vostè havia estudiat la primària diguem, havia anat a escola i tot?

Jo als 14 anys ja tenia el batxillerat, estava per acabar-lo, el que passa que el que dèiem abans, els meus pares eren treballadors, no podien, i jo tenia la sort de que va haver unes persones que m'ho pagaven... No sé si això ve a "cuento" o no ve a "cuento", oi?, però a mi em pagaven la carrera de capellà, i vaig dir que a mi em semblava que per capellà no, i em van dir: "Pues" tria la carrera que vulguis, que nosaltres te la paguem, però va haver la desgràcia que va vindre la guerra i aquests senyors com eren catòlics...

Van marxar?

Marxar-se...

Van desaparèixer diguem.

Van haver de marxar, després sí els vaig trobar però és clar, ja no estaven e condicions de poder pagar ni d'això, oi? I és clar, havia fet ja el primer de batxillerat, llavors clar, com que els meus pares no podien "pues" no vaig poguer fer més, i per això vaig entrar a treballar, que si no "pues" hagués continuat, perquè jo els hi vaig dir que jo més aviat volia ser metge... però no va poguer ser i... És clar, tenia alguns estudis que en aquell temps...

Era difícil trobar.

La gent a vegades sabia llegir i escriure i un i un són dos i prou, i no veia més, per això, potser per això em van dir: "Passa al tint..."

Té qualitats per poder...

"Tens intel·ligència o qualitats o lo que sigui per poder fer les coses bé, oi?", i això, i vaig passar allà.

I a part dels pares va venir algú més de Roda? Recorda si van venir més famílies de Roda?

"Pues"... no, em sembla que no, em sembla que no eren de Roda tots, no, que jo recordi no. Hi havia... els que eren els fusters, llavors... O sigui, és que a vegades la memòria...

Clar, no, no, tranquil, no, ja anirà, ja anirà sortint tot això. Quin horari feia vostè? Què feia horari...?

Sí, ui!

Complicat, per la cara que posa.

No, no és complicat. Quan estava amb el meu pare feia de matí.

Quan estava al retort diguem.

Sí, de 5 i mitja em sembla que era, de 5 i mitja fins dos quarts de dugues. Ara, quan vaig passar al tint, llavors ja va ser més complicat la cosa, perquè allà al tint vaig fer "turno" de tarda i "turno" de matí, primer em sembla que vaig passar a la tarda, a la tarda era de dos quarts de dugues a les 10. Però "bueno"... a les 10, a les 10 quan acabava. No, perquè per exemple, al retort a la fàbrica, quan era l'hora "pom", màquines a fora, i no passava res. Clar, en el tint ja és diferent, perquè quan comences un tint no pots deixar-ho, no pots parar, has de continuar; que precisament ara recordo que una vegada que va haver una "huelga" que no la volíem, van ser els amics que la van volguer fer, que precisament vaig haver de sortir jo a la porteria a discutir amb els del comitè de... d'empresa o "bueno", comitè de "huelga", de "huelga", i els hi vaig dir que jo no podia sortir d'allí... "Si jo tinc lo que vui, per què tinc que fer "huelga"? A més a més si jo tinc una misió... Ara, si vostès, el comitè de "huelga", paguen la pèrdua jo marxo. Què, la paguen o no la paguen?" "Ohhh!" "Pues" si no la paguen m'he de quedar".

O sigui, que el tint tenia això, que quan començava una cosa no la podies parar, i clar, havia vegades que per exemple, quan anava a la tarda "pues"... a les 10 era l'hora de plegar, però jo tenia la màquina en procés i és clar, no podia deixar-la. Marxaven tots, el cas és que marxaven tots i em quedava jo sol.

Perquè vostè era responsable de...

Era diguem l'encarregat del tint.

Perquè quanta gent hi havia en aquella secció del tint?

No hi havíem massa no, però escolti'm, ha de tindre en compte una cosa, que aquell tint quan... primerament no, primerament era una "tonteria" de tint, diguem-ne, però després es va fer un tint nou, que no sé si l'ha vist o... Passa per la Tecla Sala?... "Pues bueno", van fer un tint nou que es considerava el primer d'Espanya o no sé si era el segon o el tercer d'Europa.

Això que devia ser, els anys 50 devia ser això?

"Pues"... sí, 50 o 60, una cosa així, però era un tint que sí, era una maravella de tint.

Però què vol dir, que era més fàcil...? Que era més durader que l'altre o com era? Què tenia d'especial diguem?

Els altres tints són calderes obertes, i aquest tint era com si fossin olles a pressió, com vostè li vulgui dir, i eren automàtics, i tenia una particularitat que recordo que una vegada ens va vindre un senyor de... em sembla que era d'Andalusia, que era client, però va volguer vindre a veure el tint perquè li van dir que el tint aquell "pues" feia les coses millor i això, va volguer vindre i va entrar, i em va fer gràcia perquè va dir: "¡Jozú, vaya tinte! El primer tinte que he hecho en mi vida que no tengo que levantarme los pantalones". Perquè era sec, últimament era això, teníem...

Era un tint nou, treballàvem amb això aquí, i llavors teníem com un "altillo" al qual hi havien màquines "empotradas" abaix, les màquines sortien... què le diré jo? Mig metro o així, oi? Podies treballar i podies fer-ho tot allí, i si deixàvem l'aigua ja marxava per abaix, o sigui, que per dalt no hi havia aigua; perquè en el primer temps que teníem el tint vell diguem, oi?, sí havíem d'anar amb esclops de fusta per poguer treballar per allí perquè si no no es podia anar.

A on estava el tint, estava als baixos?

Sí, sí, sí, als baixos. I ara aquí, el tint nou diguem-ne, vam haver de demanar que treïessin els esclops i ens van donar com si diguessim una espècie d'esclops o unes sabates diguem-ne sense cordar ni molt menys, de goma, per poguer treballar, perquè teníem el ????, però no era d'això sinò que eren llistons amb gomes, i per allí treballàvem i això. Ara, això no vol dir que quan deixàvem anar el tint... és clar, es que ha de tindre en compte que els tints eren a 130 de temperatura; o sigui que de calor hi havia però "un rato", eh? I és clar, allí si havies d'anar... encara que no fos a 130 perquè és clar, no ho podíem deixar a 130, però que fos a 90... el vapor que pujava és clar, et quedaves una miqueta amagat, però vaja...

I anaven vestits amb alguna roba en especial per tractar amb el tint?

Sí, sí, ens van donar a tots els homes... i a les dones els hi donaven les bates, i als homes els hi donaven pantalons i una americana, que allò vaig haver de dir-li al gerent que per favor que... la fàbrica com que no tenien massa coses no gastaven tant en roba com altres... que ens donguessin més roba, perquè és clar...

Per poder canviar-se.

Per poder canviar més sovint, i va dir: "Sí, sí..."

Hi va acceptar.

Sí, sí, va acceptar-ho. Era una de les coses que t'atenien molt bé, sempre que anassis amb...

Bones formes, diguem.

Bones formes, oi? Anaves allí i deies: "Bueno", escolti'm passa això, passa això altre, oi?" "Molt bé, "pues" ja ho arreglarem". A veure, no vol dir que l'endemà mateix ho fessin, ells s'ho havien d'estudiar, s'ho havien de totes aquestes coses, oi?, sí, sí, sí.

Perquè una pregunta, així per una persona com jo que de fils i això no en sé absolutament res, per exemple, això que em deia de la feina de retort, en què consistia aquesta feina?

Són màquines que... Mira, el procés és: Venen les bales, les bales passen diguem-ne pel batan que en diuen, que les obren, les remenen una miqueta, llavors d'allí passen a lo que en diuen les cardes. Les cardes era per diguem-ne per netejar una miqueta el cotó, llavors passava a l'engrós, que a l'engrós feien "ovillos", o sigui, que del cotó ja feien com si diguessim unes vetes així, i llavors això passava a la filatura. La filatura d'aquests "ovillos" grosos o si diguessis vetes grosses feien fils, depén del fil que volien fer, perquè podien fer de 24 o de 30, de 60, de 100, oi? O sigui, que segons lo que posaven a la màquina ho feia més prim o ho feia més gruixut.

Això era les contínues?

Això les contínues, que en deien, o la filatura o les continúes, i llavors d'allí passava a dalt.

Era a dalt de tot.

Sí, a dalt de tot. Passava als "ovilladors", allí feien... del fil aquest feien "ovillos", i d'aquests "ovillos" passava al retort, el retort era lo que en diu, retort, retorçar el fil.

Donar-li aquesta forma així...

Feia de dos fils ho cargolaven i feien... I després d'això passava a "l'ovillador"... No, a l'Aspit, que l'aspit feia les madeixes, les troques i llavors això ja s'anava cap a fora, al client o on sigui. I d'aquests "ovilladors" com deia abans, hi havien "ovilladors" que passaven al tint, que és el que feien a la tintura. D'aquests "ovilladors pues" fèiem maquinades em sembla que eren de 200 kilos cada maquinada, i és clar...

I escolti, al retort i al tint hi havia dones també o no?

Sí. De la fàbrica si hi havien 600 personals, 500 eren dones.

Perquè la seva mare estava al retort?

No, la meva mare estava a l'engrós.

Ah, a l'engrós.

A l'engrós, a la part d'abaix, o sigui, al començament diguem-ne.

Era les metxeres això? Era lo que en diuen les metxeres o no?

Sí, sí, però és clar, cada cosa té el seu nom.

I la seva mare feia horari de matí també o feia...?

No, feia... Sí, és que fèiem un horari molt especial. El meu pare preparava les coses que nosaltres ho fèiem, com el dinar, i quan sortíem d'escola acabàvem de fer-ho... Ara em fa ballar el cap...

Clar, es que són molts anys, eh?

Per això... Em sembla que era... el meu pare venia i llavors dinavem... i llavors clar... però no, es que jo treballava de matí amb el meu pare... però és clar, quan treballava la mare ja era una mica més gran i quan això era al matí... En fi...

No, jo ho preguntava per veure si feien horaris semblants o cadascú feia un horari diferent, allò que quasi ni et veies.

Gairebé sí. Un ho preparava, altres ho fèiem o acabàvem de fer-ho, i llavors ens ho combinàvem així, que moltes vegades algunes persones: "Sí, tu tens molta sort, tens dugues filles", no, escolta'm, sort de tindre filles? Amb perdó, eh? No és que sigui un privilegi, perquè és el caràcter de cada un, perquè la meva mare va tindre tres nois i no li va faltar mai res.

I tots tres van anar ajudant a casa i tot.

Sí, hi ha un dit: "Fas la guerra, fas a la teva terra", o sigui que no és cap privilegi, hi ha vegades que tens noies i...

I fan menys que els nois, sí, sí, és veritat, sí.

Ara amb això de l'horari em falla el cap.

És igual, tampoc no és tan important, no importa. Era només una curiositat, perquè dic: “clar, treballant tothom...” Ara passa molt, que et costa de trobar-te amb la gent.

És clar, com que erem 3 germans i ens portem 2 anys cada un, “pues” clar, veníem d'escola, tornàvem d'escola i és clar... La mare devia treballar al matí, perquè a la tarda recordo, d'això sí que em recordo perfectament, que al arribar d'escola: “Mare, què tinc per berenar?”

Clar, i ja hi era.

Perquè en aquell temps, era molt “glotón” o molt menjador, com ara... lo que menjava jo abans per berenar avui en tindria per una setmana. No, no, les coses com siguin. I arribava i: “Mare, què hi ha per berenar?” I em deia: “Agafa pa, agafa xocolata, o agafa pernil, o agafa lo que vulguis”. I a lo millor no tenia res i em deia: “Mira, saps què? Té cèntims i ves a comprar”. Ja sabia lo que havia de fer, perquè m'anava a llegums cuits, perquè desgraciadament o afortunadament m'han agradat molt les mongetes i els cigrons, i m'anava allí i em comprava mig kilo o 400 grams, depen, de mongetes o cigrons, arribava a casa, els feia així amb una ceba ben trinxadeta amb oli i “patapam, patapam”.

S'ho menjava tot?

M'ho menjava tot, i escolti, encara no he acabat. Al vespre... no és com ara, no és com ara, que ara una sopeta, una verdureta.... Abans, el sopar eren cigrons o eren mongetes o eren fideus o era macarrons, o sigui, que era menjar.

D'omplir.

Era menjar, eh? I al vespre hi havien mongetes, i el plat més gros pel petit.

Déu n'hi do. Doncs sí que era menjador, sí.

Ho era, ho era, potser gràcies a Déu i això m'ha donat la fortalesa que tinc ara, potser. No dic el contrari, no, però ja dic... i a més a més, teníem la mala costum el tres germans, som els tres, oi? “Mama, no hi ha res més?” Després de menjar les mongetes amb carn o el que fos: “Mama, no hi ha res més?”... Ens coneixia: “Encara teniu més gana?” “Mnnn”. “Agafeu!” Ja sabia, un ou... un ou, això ja era capritxo, perquè era llò que foradàvem per una banda, a lo millor xuclàvem la clara i després obríem una miqueta i ho sucàvem, a lo millor dèiem... Batut en un got i amb una miqueta de moscatel o alguna cosa i au, a dintre.

Sí que jalaven, sí.

No sé si és això, que m'ha donat fortalesa, perquè el meu germà té 82 anys i està també perfectament. Una mica de desgràcia vam tindre amb el germà gran, oi?, que va morir l'any passat, però... i en tenia 84.

I el seu germà també va estar al retort sempre o...?

No, no, no, el meu germà va començar al batan, i del batan va passar al despatx.

Ah, al despatx? Allà mateix a la fàbrica, no al carrer Casp.

No, a la fàbrica.

I què feia allà? Quina feina feia el seu germà al despatx?

“Pues” tenia... em sembla que era la d'això social... en fi...

“Bueno”, feia coses de feina de despatx.

Feina de despatx.

Anava al mateix horari més o menys que vostès i tot.

No, no, no, ell feia horari de despatx, de 8 a 1 i de 3 a 5 o això, horari de despatx.

I quan vostè es va casar ja estava treballant al tint?

Sí, sí, trebalava al tint.

O sigui, que va estar poc temps vostè al retort de fet. Va estar pocs anys.
Doncs del 39 que va acabar la guerra, al 43...

Al 43 que va fer la mili, i després quan va tornar ja es va posar al tint.
Ja em van posar al tint, que precisament al retort hi treballava la meva dona.

Ah, i es van conèixer a la fàbrica així.
“Bueno”, part fàbrica i part parròquia.

Que ella també era d'aquí de...
Sí, de la parròquia, sí. Era dels Desamparats.

I on treballava la seva senyora? A quina secció?
Al retort treballava.

Això devia passar molt, no? Que es fessin parelles així... no sé, suposo que per aquí per la Torrassa va haver molta gent, no? que...

Sí, “bueno” però no... no perquè francament el que he dit abans, allí hi havien 50 dones per un home, no es podien fer masses parelles, on hi havia més homes era a la part del batan i a les cardes, és més diguem-ne... no es que sigui perillós però és més fotut. Per això dic que no... com a fer-se parelles no. No dic que no sortissin però...

Sí, però que tampoc no era una exageració.
No, no era una cosa normal i corrent, oi?

Escolti, a part dels espais en els que vostè havia treballat diguem, al retort i que coneixia tots els espais de la fàbrica i tot, així llocs on la gent pogués anar que no fossin els espais de treball hi havia? Per exemple, tenien algun lloc per anar a esmorzar o així o...? Com era això?

Sí, a cada lloc hi havia una sala diguem, una petita sala per...

A cada secció?

Sí, per anar a esmorzar, o a dinar o... A dinar anàvem abaix, que precisament també teníem com uns “calentadors” per si... per la gent que feia horari diguem-ne partit, que volien anar a dinar. Llavors també en un espai hi havia per donar de mamar a les criatures, també hi havia. Llavors a dalt... El pare era molt especial, anàvem a esmorzar, oi?, i el meu pare ja dic que era mig especial... Li agradava el futbol i a lo millor estàvem esmorzant allí, tots i... perquè encara no estava la Tecla Sala, de futbol, que després va haver l'equip de futbol de la Tecla Sala, oi?, o de l'Hospitalet. Era un del Sants, i deien: “Quina porqueria!” i els altres... i discutíem, i a lo millor a l'endemà els altres: “Sí, el Sants una “birria”! I el meu pare: “Com? No veu veure que...?”, o sigui que...

Li agradava portar la contrària.

I una vegada vaig dir jo: “Papa, ja està bé, home, per què fa això?” Diu: “Escolta...”, perquè tenia molta costum de dir-me nano: “Escolta nano, si tots anéssim a favor de Sants, no parlaríem i això semblaria un cementiri”, per lo tant el donava una mica de gresca per poguer discutir una miqueta i poder xerrar i treure els mals de cap de la feina. Després ja vindran els mals de cap. “Si és així “pues” endavant!”

Escolti, quan esmorzaven, esmorzaven també amb les dones de la secció o era apart?

No, era apart, generalment les dones no tenien ben bé diguem-ne... sala diguem-ne, es sentaven allí a les caixes de posar els “ovillos” buides, oi? Es sentaven allí i esmorzaven allí, dintre la sala. Nosaltres sí, nosaltres teníem la part d'això, que era al costat dels vestuaris i teníem una taula i esmorzàvem.

I havia vestuaris doncs. A cada secció hi havia vestuaris o...?

Sí, les dones sí tenien... “bueno”, vestuari, sí, armaris i això on hi havia la roba.

Vostès també es canviaven quan entraven a la fàbrica o ja venien...?

No, no, ens canviàvem allí, sí.

I hi havia lavabos també a cada secció o havien d'anar...?

Sí, a cada secció hi havia els seus lavabos.

O sigui, així en general, la fàbrica diguem, estava ben montada i tal?

Sí, “bueno”, els lavabos i això no eren com els d'ara, dintre del seu temps bé, els lavabos per anar a orinar, per fer necessitats majors... És clar, com que les dones eren majoria en tenien més, si els homes en tenien un parell, les dones en tenien 6 o 7, eh? A vegades el que passa que les dones potser... però els homes en aquell temps clar, com que dintre la fàbrica, o sigui, dintre la secció no es podia fumar, anaven al lavabo, feien veure que anaven a orinar o a fer necessitats i fumaven una miqueta, oi?, però no...

I els espais que més recorda, apart de la pròpia sala on feien el tint o aquest espai del menjadors hi ha algun lloc que també recordi així especialment, algun lloc en el que poguessin entrar els treballadors o que s'hi fes algun tipus de cosa...?

Teníem l'equip de basket últimament i l'equip de futbol, llavors és clar...

Homes només, no?

Homes, sí, sí... No, que va haver de dones, de basket, de basket va haver de dones, sí.

Ja devia ser cap a finals, no?

Sí, sí, devia ser cap als finals que hi havien dones. Precisament, d'homes, eh?, cada any... el que no recordo els dies, el dia, vaja, fèiem un partit i costellada, que en deien: L'edifici nou contra l'edifici vell. L'edifici nou era les seccions de batans, la filatura i el retort, aquestes seccions, i la part vella eren el tint, els mecànics, els pintors, els electricistes i els fusters.

Tots aquests estaven a l'edifici vell.

A l'edifici vell. I allí “pues” és clar, no per edat perquè allí n'hi havien de grandets i n'hi havien que no d'això, oi?, però fèiem un equip de costellada, de costellada, i després anàvem a fer la costellada.

Això els caps de setmana vol dir.

No, no, no, no, un cop a l'any. Un cop a l'any fèiem un partit de costellada que en dèiem.

I a on jugaven, allà al camp de la fàbrica, darrera?

No, a la Remunta. Allà a la fàbrica no hi havia encara...

No hi havia res.

No hi havia res encara, no, a la Remunta, al camp de la Remunta que era de l'Hospitalet i anàvem nosaltres allí, però allí al costat de la fàbrica es va fer després.

Va ser molt més tard.

Molt més tard, es va fer gràcies al doctor Solanich, que era el doctor de la fàbrica. Clar, era el germà del gerent i cosí dels amos i...

Escolti, i això que em deia que n'hi havia de grandets i tot això, però en general eren homes joves els que treballaven a la fàbrica o hi havia de tot?

No, hi havia de tot.

I de dones també, suposo.

Sí, també. Precisament jo recordo que fèiem molta broma, quan vem començar a fer les liquidacions, que fèiem apostes amb els companys: “Quant durarà aquest?” Ara, parlam així és cosa de broma però era “serio”, perquè abans la gent que es jubilava no tenia diguem-ne el

coneixement o el sentit o la d'això de dir: "No, jo he de passar la jubilació...", que ara afortunadament amb els casals que hi ha llavors tenen o tenim els viatges aquests i aquestes coses, la gent es fa amb un bitllet i per això duren més, però abans hi havia la desgràcia de que un senyor gran era ja: "Ja sóc gran, ja no serveixo per res, jo què he de fer aquí?"

S'enfonsaven i s'hi quedaven.

La majoria de vegades no duraven l'any, era cosa de... i ara te'n rius perquè dius. "Que burros, erem "tontos"!"

No, no, però no és broma, no.

Però és una cosa d'aquell temps, després no. Ara, el que se sabia agafar... durava, perquè el meu pare afortunadament va durar fins els 94 anys... llavors potser sí que va ser per... Jo sempre ho he dit, els meus germans sempre m'ho han negat, que jo els hi vaig dir: "El papa va morir perquè va volguer". "Bueno", és el problema aquest que dius: "Si cau i s'hi es trenca el fèmur o si es trenca el fèmur i després cau". I a ell li va passar això, el van portar a la Creu Roja, el van operar i li van d'això, però és clar, llavors quan veia que ell no es podia valdre ja, perquè en aquell temps encara anava fent alguna coseta, i... inclús algunes vegades no volia ja ni menjar a la Creu Roja, li posaven la sonda i se la treia. I jo vaig dir: "Va morir perquè ell va volguer, que no..."

Clar, va dir: "Ja està. Ja he fet tot el que havia de fer..."

"Ara ja no serveixo per res ja", quan ja no es va valdre i això va dir: "S'ha acabat", i va acabar.

"Bueno", canviem una miqueta i ens posem una mica més alegres. Sé que a la fàbrica també hi vivia gent.

Sí.

Recorda vostè això?

Sí, primerament de tot vivia el director, abans de la guerra... El director, que vivia a una torreta, a la torre que dèiem, que no sé si ha estat vostè a la fàbrica...

Sí, però ja moderna.

És igual, de moderna, hi ha mirant així "de frente", a mà esquerra hi vivia el director.

Que qui era en aquell moment?

El Solanich, el pare del Solanich.

El pare del doctor diguem-ne.

El pare del doctor i del gerent, que va ser després, en Joan Solanich va ser, i després a l'altra banda hi havia el senyor Peiró.

El pare del Domingo diguem.

El pare del Domingo amb la seva senyora, i els nois. I després el van posar allà a la banda de... abans d'arribar a la fàbrica diguem-ne... "bueno", dintre del recinte de la fàbrica, abans de la fàbrica diguem-na, hi ha un edifici, que deu haver vist...

Sí, sí, el que passa que ara se'm barreja una mica però sí.

Allà n'hi havia el director actual...

Qui va ser després del...?

Ui... hi havia el d'això...

Perquè ja últimament havia sigut un Martorell, no?

Martorell, que últimament vivia allà, a aquella fàbrica, ai, a aquella fàbrica, a aquell edifici, junt amb el Peiró, el Domingo Peiró. Llavors hi vivia el fuster... hi havia el mecànic... llavors hi havia un encarregat de filatura. Són els que hi vivien allà, que per cert, al meu pare li van dir per

anar a viure i mon pare com he dit abans era molt especial i va dir: “No, a mi no m’atabaleu. Jo, a casa i fora”. I vivien aquests.

I els porters també vivien...?

A la part de darrera.

I els serenos? Perquè hi havien serenos, no, per vigilar? També hi vivien a la fàbrica o no?

Esperi’s, a veure... Hi havia un porter que vivia al carrer Terra Baixa, que és al costat, Terra Baixa, llavors vivia un altre que vivia a la part de darrera de la porteria, que hi havia unes vivendes, i vivia allí, i a sobre, hi havia... em sembla que eren els serenos... en fi...

“Bueno”, més o menys hi vivia aquesta gent.

Sí, vivien allí, vivien allí.

I hi havia relació entre la gent que hi vivia tot l’any diguem i els treballadors o...?

Sí, sí, clar que algú feia la seva feina diguem-ne, i no hi havia problemes. Lo que passa que algunes vegades no vui dir que una gent s’enfadés una miqueta, oi? Perquè és clar, a vegades els porters al sortir els feien mirar si portaven coses o...

Ah, per vigilar.

Sí, perquè hi havia alguns que s’havien portat madeixes o troques de fil, m’enten’s? I és clar... no està bé, no està bé.

Escolti, i en el temps que vostè hi va ser això que em deia de la modernització que van fer per exemple, la de les màquines de tint, això més o menys es notava aquest canvi, que s’invertia en la fàbrica...

No, no, perquè miri, parlant en “d’allonses” oi?, diuen que la tecla Sala era una de les primeres, si no la primera afortunada de Catalunya, o sigui, que podia invertir sense que es notés, enten? O sigui, que es va fer el tint i es va fer a base de bé, perquè es que entraven camions i camions de ciment diaris per fer-ho, es va fer un bon d’això...

Un bon treball.

Un bon treball...

CINTA 1 – CARA B:

...Els joves es creuen més intel·ligents que els demás... No dic que ho siguin ni que deixin de ser-ho, eh? Això no ho penso... I van començar a fer números i números i números i van dir que perdien diners a la Tecla Sala.

Això ja els últims, diguem.

Els últims, últimament ja, quan van tancar, que van plegar i això, oi? I després al cap d’un temps em vaig enterar jo per casualitat que van dir que amb el tint sol haguessin pogut mantenir tota la fàbrica... perquè era... “bueno”, ja ho he dit el primer d’Espanya i el segon o tercer d’Europa, i es feien les coses bé; o sigui, que si donaves un color... perquè fèiem alguns colors que escolti’m, ???? , eh? No és perquè jo treballés allí, eh?

Clar, però vostè és l’expert en això, ho sap.

No és perquè jo treballés allí però es feien colors a base de... de ???? . Hi havien uns colors que inclús li diré una cosa... em feia gràcia perquè estava amb el... quan jo era ajudant estava amb el químic i jo fent una operació, oi? I era amb un líquid que ens feia plorar, i ve un dels fills del gerent diu: “Què us passa?” I jo i el químic: “Es que hem trobat la sogra!” Vui dir, que es treballava a base de bé, a base de bé, perquè inclús hi havia tints que més eren gel, però gel, i que no ens agafava la temperatura, o sigui, que escolti’m.

I era molt habitual així com em parlava d'aquest senyor andalús que havia vingut a veure el... ? Era normal tenir gent de fora que...?

No, no, no els hi agradava massa, no els hi agradava massa... Podien vindre i això, oi?, però no... inclús, jo per exemple, una vegada vaig dir a un amic perquè vingués i vaig haver de demanar permís: "Pot vindre?" No en un dia de treball sinò festiu, poguer entrar i veure una miqueta, i van dir: "Bueno, bueno", està bé, està bé. Perquè ho dius tu, oi? "Pues" que vingui", però...

Però preferien no barrejar...

No barrejar massa, no els hi agradava massa. Això no vol dir que per exemple, els proveïdors... perquè és clar, ens portaven sal, ens portaven gel, ens portaven els productes i totes aquestes coses, que vinguessin. A lo millor entraven, ho portaven allí i és clar, si no veien a ningú a lo millor entraven: "Què passa aquí?"

Escolti, com ho feien per conservar el gel quan el necessitaven per treballar?

Ens el portaven el mateix dia.

Ah, i en aquell moment el feien servir.

Aquell mateix dia, i ja ens ho portaven triturat.

O sigui, la fàbrica devia ser una anada i tornada de camions i de gent i de...

No massa... Entraven "pues" sí, els que ens proveïen, més aviat que proveïen el tint, perquè a la fàbrica no... A les bales no tenien cap necessitat d'això, i... per treure el material teníem els camions, que són els que portaven cap a on els hi deien, anaven allí, carregaven, tantes madeixes o tant d'això cap a un "puesto", cap a un altre, on sigui.

Perquè a vostès el fil els hi venia de l'altra secció, però el tint que els hi venia, del laboratori o d'on els hi venia?

"Bueno", ens venien el material, llavors aquest material a dalt al laboratori feien les proves i feien tot, llavors per exemple, si era un color blau "pues" fèiem les barrejas o fèiem el que sigui i quan el teníem ja fet i concret: "Sí, està bé", perquè per això és el que teníem molt bo, portaven la mostra i el laboratori et feia el tint amb aquella mostra. Quan era correcte llavors ens feien les proporcions, perquè és clar, al laboratori feien de 20 grams o 30 grams, és clar, fins a 200 "pues" s'havien de fer les proporcions. Llavors teníem un senyor que ens feia... ens preparava tots els colors; o sigui que a ell li donaven la fórmula i el deien: "150 grams d'aquest color". "Pues" ell "pim, pam", 150 grams "pumba" a posar-los...

Què era com de pols, no? Fet amb pols devia ser, tot pols.

Sí, sí, sí, pols, pols, pols, excepte el cas per exemple del coure, l'àcid acètic, que això és líquid. Apart de que la sosa era líquida quan la fèiem servir nosaltres, però la sosa ens venia en un bloc gros, un bloc gros que havíem de posar-ho en una caldera i desfer-ho... o sigui, que no era tot fàcil, no.

No, ja m'imagino. I aquesta temperatura així l'agafava el tint aquest, o sigui, tota aquesta barreja i llavors a dintre s'hi posaven les broques?

No, no, no, és que primer la broca aquesta, els "ovillos" aquests primer els havien de bullir!

Si que era complicat tot això!

Perquè escolti'm, si vostè posa una roba seca en un tint...

No li agafa.

L'agafarà però depén del "puesto" i com vulgui. L'ha de mullar.

O sigui, es feia bullir la broca...

S'ha de bullir i llavors quan estava bullida, llavors la posaves dintre de la màquina i llavors quan està dintre de la màquina i la feies moure una miqueta llavors poses el color.

I el color arribava perfectament fins el cor mateix de la broca?

Perquè aquests tints teníem... Jo tenia la... aquest que era automàtic que el feia anar de dintre cap a fora i llavors al cap de 5 minuts o 2 minuts o així llavors feia “al revés”, de fora cap a dintre, i així tota... una, o dugues o 3 hores, depén de com anés, oi? “Pues” així s’anava fent.

I ara que es parla tant dels accidents obrers i tot això, en aquesta secció seva en aquestes temperatures no...?

No, no, l’únic desgraciat vaig ser jo.

Què li va passar, que es va cremar?

Sí, per burro. No, no, no, les coses com siguin... Se’m va espatllar una màquina i estava a 100 i “pico” de temperatura, i vaig dir: “Bueno”, parem, refredo una miqueta...”, i llavors vam obrir i en comptes d’agafar jo una punta i aixecar-la, no se m’occorreix més que fer així...

Ah, i li va sortir tot el vapor.

Tot el vapor. I els companys: “Ves, corre cap a la Mútua!” “Pss, pss, anem per parts”. Clar, jo era el responsable d’allí, i vaig dir: “No, primer treiem això i fem lo que sigui i llavors ja m’aniré”. I vaig anar a la Mútua, que em va fer gràcia el doctor... no és per res, és una anècdota com una altra, oi?

El vaig mirar, em va mirar i em va curar i diu: “Aquí no es pot “vagar”, eh?” I... perquè jo també tinc... algunes vegades tinc uns péls no pas bons, i li vaig dir: “Escolti’m, i si no fós per les “vagades” vostès treballarien?”

Sí, home, tots els accidents són “vagades”, perquè si no fossin “vagades” no hi haurien accidents, per lo tant... Lo que em va fer gràcia va ser que sapiguent que treballava amb un tint em diu: “El donaré la baixa”. “No cal que em doni la baixa, perquè jo no tinc perquè...” Diu: “No toca aigua, oi, vostè?” Dic: “No, jo no toco aigua”. I estava en un tint, i toco aigua.

És a dir, que va seguir treballant tot i que hagués sigut millor no treballar.

Què vol que li digui?... Això era antigament, perquè a vegades... Jo no critico als treballadors ni molt menys, oi? Però és que a vegades hi ha treballadors o molts treballadors que encara no tenen una miqueta així...

Ja, que s’hi repenjen, ja.

A mi no m’agradat. Si hagués sigut per exemple, què li diria? Que m’hagués trencat el braç, llavors potser sí, no?

Llavors ja no pots.

Ja no pots. Però una cremada... que era massa fort...

Sí, perquè si li va dir de donar-li la baixa devia ser una cremada considerable.

No, no, una cremada... em va embolicar i l’únic que feia jo quan havia de treballar em posava un plàstic. Com que no em molestava ni això... I a més, que la meva feina no era de fer forces ni fer massa... no vol dir que no hagués de fer alguna però més aviat era de cap, i és clar... Deia: “Bah, i què has de fer amb el braç...? Tira, endavant!”

Escolti, per lo que era l’època... “Bueno”, clar, va estar molts anys però més o menys en cada època, els sous que es pagaven per la feina que es feia estaven bé o eren baixos, eren alts...?

No... Tanca una mica que vaig al lavabo... Què vol que li digui? Com sempre!

Però vui dir, no eren més alts ni més baixos que en altres empreses del sector, per entendre’ns.

No, no, normalment no. Lo que passa que... la part últimament que estàvem al tint, és clar, nosaltres va haver un que va dir: “Home, als tints cobren més!” Però clar, es que erem nosaltres que com que estàvem dintre de l’empresa tèxtil ja eren més baixos, però no es que... diguem-ne, que ens fotessin o alguna cosa d’aquestes, no, però es que al estar dintre del tèxtil, era una secció de tèxtil.

Clar, llavors els preus eren més en relació amb el tèxtil que no pas al tint.

Això mateix.

I dintre de la mateixa secció hi havien moltes diferències de sous, segons el càrrec o no es notava?

No, home, “desde luego” l’encarregat cobrava “algo” més que l’ajudant i l’ajudant cobrava “algo” més que l’oficial però això en una escala lògica i normal, o sigui que no...

Escolti, ara que se m’ha acudit, que abans se m’ha oblidat. Quan parlàvem de que els hi donaven el vestit, el pantaló i l’americana diguem, per anar vestits, això després vostès s’ho havien d’endur a casa per rentar-ho cada setmana?

No, no, ens ho rentaven.

Ho deixaven allà.

Rentaven i planxaven.

I això què ho feien, un cop per setmana o cada dia era?

No, un cop a la setmana.

O sigui, que vostès arribaven dilluns i tenien la roba diguem...

Sí, i teníem ja la roba... a cada armari teníem la roba corresponent, cada un tenia la seva, oi? O sigui, que ens la rentaven i ens la planxaven.

I tenia algun distintiu la roba, alguna cosa?

Sí.

Perquè alguna senyora m’havia explicat que tenia T.S.

T.S., a la butxaca diguem-ne, a sobre la butxaca, oi?

Era de color blau?

Sí, el nostre sí. Les senyores era un blau clar.

Sí, havia vist alguna foto.

Nosaltres era un blau fosc.

Tipus com el blau del mecànic, diguem-ne.

Això mateix.

Escolti, i com ho feien per anar fins a la fàbrica? Com ho feien, anava a peu o...?

A peu.

Clar, perquè vostè viu relativament a prop.

Hi ha qui anava en metro o això, però jo en 5 minuts estava a casa, perquè quan treballava estava aquí mateix, aquí.

Els seus pares també vivien aquí al costat diguem.

No, els meus pares vivien al carrer Romanins, Romanins o Martí Julià o... ara és... Abans era Romanins...

Martí Julià potser, eh?

Martí Julià, home, és clar, Martí Julià.

Que és el que va a parar al mercat de Collblanc diguem.

Martí Julià, vivíem allí, o sigui, quan vaig néixer jo, que abans era Romanins, quan vaig néixer jo era Romanins. Llavors va passar a Martí Julià, després va passar ja a Sanjurjo i ara una altra vegada Martí Julià.

És a dir, que quan es va casar ho tenia més a prop, no?

Sí, perquè això era a Martí Julià, i quan em vaig casar vaig anar a viure al Torrent Gornal, més a la vora no podia ser. Llavors vaig vindre aquí per assumptes de... de la meva nena que no estava massa bé i en aquell temps el Torrent Gornal era un torrent...

Que hi havia aigua, humitat i...

I porqueria parlant malament, i el metge em va dir: “Noi, fes-t’ho com vulguis però o més amunt o més avall, perquè aquí no d’això”. I vaig anar aquí al Pare Busquet, i al Pare Busquet ja me’n vaig jubilar, quan vaig vindre aquí.

Escolti, i això que em deia del metge Solanich, vostè a la fàbrica ha conegut només a aquest de doctor, sempre va ser el doctor Solanich?

Sí, sí, només va ser el doctor Solanich.

I anaven molt sovint o només quan hi havia un accident així...?

No, no, tenia visita allí.

Ell visitava cada dia per això o no? Debia anar potser uns quants cops per setmana, no?

Em fa l’efecte, ara no em recordo, el que passa que hi havia una infermera, que per cert, encara viu... encara viu, que és si fa fa, no sé si un any “menos” o dos anys “menos” que jo, i ella cada dia “pues” si hi havia un petit accident o una cosa “pues” ho curava o lo que sigui, i si no “pues” cap a la Mútua.

A quina Mútua anaven?

Aquí a Hospitalet, a Hospitalet, el que passa que el doctor Solanich no era per accidents, era per consultes de medicina, d’enfermetats o alguna cosa d’aquestes, oi? Llavors també teníem... “bueno”, teníem... això em sembla que s’havia imposat pel govern o per lo que sigui, que venia cada any o cada dos anys o no sé cada quant, venia un camió a fer una revisió de pulmons a tots.

Per tots els treballadors i treballadores.

Tothom, tothom. Lo que no recordo si era cada any o cada no sé quan.

Però cada X temps els hi feien.

Venia un camió de Sabadell, amb una pantalla de Raigs X i au: “Vinga, passa, passa, vinga, bah!”

I els vacunaven també?

No, vacunar no, no perquè en aquells temps no... Era això, miraven si estaves malament “pues” et portaven al metge, et deia: “Pren-te això, pren-te això altre o vacuna’t i deixa’t de vacunar”, però escolta, afortunadament a mi no... no em pot dir res.

I escolti, i en relació per exemple, de les dones i el metge, recorda per exemple, quan la seva senyora es va quedar embarassada si treballava a la fàbrica, el metge de la fàbrica també els hi feia l’assistència per aquestes coses o no?

No, no, no, teníem la Seguretat Social.

No tenia res a veure.

No tenia res que veure.

I recorda si quan la seva senyora va tenir la criatura va tenir baixa maternal i com va ser això, perquè això no sé com era en aquells moments.

Sí, sí. No recordo el temps de baixa maternal...

Perquè va haver una senyora que em va dir que li semblava que havia estat només 15 dies de baixa maternal.

Aleshores el que passa que hi ha senyores que no... no sé si va tindre més de 15 dies, i apart em sembla que tenia... Clar, fa tant de temps... una compensació o una cosa... em sembla que... els hi donaven uns diners, em sembla, apart de...

Del sou i tot.

Apart del sou i això, i apart de tindre els 15 o 3 setmanes de baixa maternal, era poc temps.

I llavors per donar de mamar i així podien sortir de la fàbrica.

Sí, tenien una hora... em sembla que tenien una hora al matí i una hora a la tarda, és clar, les que anaven a la tarda tenien... i les que anaven al matí... i algunes que estaven lluny a lo millor els hi portaven i donaven de mamar allí mateix.

A la sala aquella que m'havia dit.

Sí, sí, que estava al costat de la porteria hi havia la sala aquesta, que hi havien molts que dinaven i allà tenien fogonets per "calentar" el menjar, perquè abans s'acostumava molt anar amb "fiambres", per això la burla o lo que sigui, oi?, els de Hospitalet quan anàvem a jugar o alguna cosa: "Venien els de la "fiambra"!"

Ah, sí?

Sí, erem molt especials, eren d'altre món en aquell temps.

Déu n'hi do! Escolti, i també em deia l'Abarca que hi havia una escola a dintre la fàbrica, hi havia mestre, hi havia una biblioteca o no sé què...

Sí, "bueno", era el que deïem... on hi havia viscut el director primer, abans de la guerra...

A aquella torreta que em deia.

Sí, això mateix, i llavors no van volguer que hi anés ningú més allí, que hi hagués ningú més allí, i allí és on van fer l'escola, que ensenyaven a cosir i no sé si a "bordar" a les noies, oi? I la biblioteca la teníem... es que com que jo no em dedicava massa, perquè jo ja tenia aquí la biblioteca i no anava massa allí, i llavors... Com aquelles copes, les copes són del basket, que les tinc aquí abandonades... que són... tinc alguna... "bueno", no sé si és aquesta, perquè com que hi havia una vitrina amb tot de copes de futbol i de basket i això, a mi em van donar aquestes quan va plegar la fàbrica. Perquè vam quedar campions de Catalunya de la secció de... "Educación y descanso"...

Jo des dels 12 anys he jugat a basket fins als 30 i "pico".

Déu n'hi do! Esportista... Amb lo que menjava havia de cremar...

No, al primer temps sí, després ja... és clar, després ja era després de la guerra i després de la guerra ja no...

Ja no hi havia el mateix.

Ja no hi havia el mateix, ja... i això que gràcies a Déu no ens faltava mai res, però... era això, que no era lo mateix que abans.

Escolti, i apart de lo del metge i el mestre, recorda si hi havia un altre servei? "Bueno", apart també de lo del futbol, hi havia alguna cosa oferida per treballadors? Perquè m'havien comentat d'un economat.

Ah, "bueno", sí, home! Home, sí! Durant el temps de les vaques flaves...

A la post-guerra.

Sí, després de la post-guerra van fer un economat allí.

A dintre la fàbrica mateix.

Dintre la fàbrica, que és clar, amb els camions de la fàbrica s'anaven cap amunt a buscar patates o a buscar alguna cosa, oi?, i ho feien, i sí, "pues" no sé si era cada setmana o cada 15 dies que venia "pues"... Ara no m'ho faci jurar si ho pagàvem o ens ho treien del sou, no m'ho faci jurar ara.

Però què hi havia a l'economat? Hi havia de tot o depén del que portaven els camions hi havia?

No, no, depén de lo que portaven. Patates generalment, mongetes, cigrons, hi havien fideus... d'oli no sé si n'hi havia...

Escolti, senyor Sala, i sortia molt millor de preu que comprar-ho a fora de la fàbrica?

Clar, clar, si no no hagués valgut la pena.

I qui ho portava això?

Això dintre la fàbrica mateix, no em fagi dir qui però... perquè després al cap d'uns anys ja van fer un economat, però economat tèxtil.

En general, per totes les empreses tèxtils de l'Hospitalet.

Sí, era... a Santa Eulàlia... sortint, baixant del metro la primera, la segona travessia a l'esquerra, el carrer Comerç em sembla que és.

El carrer Comerç o el carrer Buenos Aires?

No sé, un d'aquests carrers.

El carrer Comerç potser devia ser.

Penso que era el carrer Comerç.

Allí hi havia l'economat.

Sí.

Jo no l'he conegut això ja.

Allí hi havia l'economat, que hi havia oli, hi havia de tot... però em sembla que no sé...

I a l'economat només hi podien anar els treballadors o també hi anava gent del barri?

No, no, no...

Només treballadors de fàbriques, de Trinxet, de...

Portaves el ticket i llavors demanaves el que volies, em sembla que no era allò com a la fàbrica, perquè et deien: "Tant d'això, tant d'això, tant d'això...", podies comprar de tot.

Era més tipus supermercat.

Això mateix, i llavors clar, allí sí, allí recordo que hi havia oli.

I vostès hi anaven a comprar allà, ho recorda?

Sí, sí, sí... moltes vegades.

L'economat per això, va acabar abans de que tanqués la fàbrica o va durar...?

Em sembla que sí, em sembla que va acabar abans, el d'aquí de l'Hospitalet, perquè llavors hi havia el mateix economat... baixava no recordo si era Rocafort o Urgell, i allí hi havia... a més a més de l'economat hi havia per roba, hi havia per roba.

D'això no en tenia ni idea.

Sí, hi havia per roba, hi havia llençols... mantels...

Però era roba de les pròpies fàbriques? Potser eren excedents o...

Potser sí.

Però no era roba de vestir.

No.

Era roba de casa diguem.

Sí, roba de casa, roba de casa. Això sí, però no em recordo quin carrer és, si pasés per allí encara li diria: “Mira, aquí és”.

I després de la pròpia roba de la... o sigui, del material que sortia de la fàbrica diguem, a vostès els hi deixen quan els hi sobrava material o les coses...

No, no.

Ningú s'enduia res.

No, es que allí no sobrava.

No sobrava res.

Perquè si hagués sigut per exemple, que haguessin fet teles...

Clar, tovalloles o així.

Llavors sí, però es que allí no, allí és fil i el fil el teníem nosaltres i llavors el fil tenyit se n'anava cap amunt.

I en alguna ocasió el treballadors van rebre alguna mena de regal diguem, sigui per la jubilació, sigui per quan es casaven... per Nadal...

No... “Bueno”, això... no, no... per Nadal no et donaven res... L'única cosa, era més aviat “picardia” dels treballadors. Perquè sí, em recordo de que feien una... com una subhasta... “bueno”, subhasta... recollien diners a una emisora de ràdio... i els de la Tecla Sala, la casa, els hi donava una setmanada i cada treballador donava un “duro”, però això era “picardia” dels treballadors, perquè si a mi em dones el gust jo donaré un tranquilament. Això no falla, eh? Això no falla. Lo que no em recordo quina emisora era, no sé si era Ràdio Barcelona... o en fi...

Però era una cosa excepcional, vui dir, no era habitual...

Era un cop a l'any, que inclús a la locutora: “Tu no vindràs a la Tecla Sala?” Clar, que van vindre, jo aniria cada dia! No, les coses com siguin...

Perquè vostè es va jubilar o va plegar quan va tancar la fàbrica?

Em van jubilar després, perquè van tancar la fàbrica i llavors la casa va tindre una cosa molt bona, al menys per mi i pels que ho van fer, que els que tenien 59 anys o 58 anys els retenia perquè li pagarien la jubilació fins als 65, que amb això vam tindre una miqueta de polèmica amb la Seguretat Social perquè deien que no podia ser que... que no, que no podia ser, que seria un precedent i llavors tothom voldria fer-ho. Fins que la casa es va mig enfadar i va dir: “Bueno, pues”, ja ho arreglarem nosaltres, posarem tots aquests diners en un banc, aquests senyors vindran aquí cada mes a cobrar fins que se jubilin”.

Perquè clar, representava que, per exemple, a mi que tenia 58, clar, tenia 2 anys de “paro” i arribava als 60. Llavors l'empresa pagava què era? Em sembla que era el 68%? “Bueno”, pagava un tant per cent que corresponia al 60 anys, quan arribava “menos”... o sigui, anava pagant com si treballés, eh?, però jubilat, i als 65 ja la jubilació normal completa i... Per què li deia això ara, no me'n recordo.

Sí, perquè m'estava explicant que va tenir una cosa bona perquè vostè...

Ah, sí, va ser això, que va dir... “Bueno”, perquè a mi em van dir: “Tu què vols?” “Jo treballar fins els 65 anys”. Va dir: “Bueno”, està bé, no t'amoïnis que ja d'això”.

I llavors em van cridar i em van dir: “No, accepta això, sortiràs guanyant”. Guanyant... a mitjes diguem, perquè és clar, al jubilar-me amb aquest sou d'aquí no em mouen, perquè jo si hagués treballat fins els 65 anys potser tindria una jubilació molt més gran que la que tinc ara, però és clar, al fer-ho d'aquesta manera et diuen: “Bueno”, tu et jubiles amb 100 pessetes”. “Pues” d'aquestes 100 pessetes ja no et toquen, i si hagués treballat “pues” a lo millor l'any que ve eren 105, o 110...

I al final 150, sí, sí.

I llavors és clar, la jubilació és més elevada, no? Gràcies a Déu “pues”...

Però en aquell moment els hi va semblar un bon tracte diguem.

No, no, “estupendo”, home, no, no, inclús tenint la possibilitat de que ja no teníem ni que anar a la INEM a sellar cada mes, sinò que ja ens van donar el cartró per sellar per sempre, només s’havia d’anar aquí... a on era? A la Seguretat Social, que venia el d’això, et donaven el xec i havia d’anar a cobrar-lo a un banc o a una caixa, i vaig dir: “Bueno”, està bé”. I així vam fer-ho.

Escolti, en quant a les relacions a dins de la fàbrica diguem, vostè era l’encarregat de la secció de tint i per sota seu a quina gent... quins càrrecs hi havien diguem? Què tenia, un ajudant...

Un ajudant i els oficials.

I els oficials, o sigui, els obrers de peu diguem, es deien oficials.

No, no, no...

Eren oficials.

Sí, sí.

I per sobre a qui tenien?

El químic.

El químic.

Sí, no tenia ningú més.

I el gerent...? Com?

El senyor Pàmies, que em van dir... només tenia aquest.

Ah, el Pàmies era el químic?

Sí.

Ah, no ho sabia que era el químic el Pàmies. I el director de la fàbrica i així no anava...

És clar, també era a sobre nosaltres, i el gerent a sobre nosaltres, i si venia l’amo, a sobre tots.

Però amb qui vostè tenia relació era amb el químic.

Amb el químic i prou.

I venia a vigilar el director de la fàbrica de tant en tant?

Sí, venia, sí, inclús... Però no teníem així... diguem relacions, oi? Inclús una vegada em va fer gràcia perquè... perquè generalment em tractaven de tu. Tots els treballadors, em deien de tu, i és clar, el director era molt així, oi? I em va dir: “Escolteu, us hauríeu de fer dir de vostè”. Em vaig quedar mirant i dic: “Home, escolti’m... prefereixo que em tractin de tu amb respecte, que no de vostè i que m’enviïn a fer punyetes”. Clar... “Vos mateix”. I sí, sí, ja dic, tots em tractaven de tu, oi?

Amb respecte.

Amb respecte, perquè si jo els hi deia una cosa...

Ho havien de fer.

Havien de fer-ho i no se m’encaraven mai, no és per alabar-me ni molt menys però generalment tots volien vindre a treballar amb mi, perquè tenia un caràcter o potser els meus coneixements o lo que sigui, oi?, sabia que per exemple, a aquest li podia dir: “Ets un burro!”, i no passava res, però a aquest altre no li podia dir: “Ets un burro”, perquè llavors ho deixàvem estar. Li havia de dir: “No, escolta, és que tu no ho fas bé”, li havia de dir d’una altra manera.

Sí, sí, coneixia molt bé a la gent i sabia com tractar cadascú.

Per això dic que preferia que em tractessin de tu però amb respecte, però que no em diguessin de vostè i com algunes vegades havia sentit a algú: “El senyor aquest ets un...!” “Shhh, anem amb “cuidado”!

Perquè vostè amb la responsabilitat que tenia dintre de la secció, quan un treballador tenia un problema, un dubte, alguna cosa que no li semblés bé, alguna història amb un altre treballador, era sempre a vostè a qui s'havia de dirigir?

Sí, sí, venia i em deia: "Mira, escolta, és que em passa això i això". "Molt bé home, ja ho arreglarem, anem a veure què és lo que passa".

I si vostè no ho podia resoldre diguem, els passava directament...

No, resoldre no, resoldre no podia resoldre... (Interrupció)

Em deia que hi havia bona relació amb els treballadors i que si hi havien problemes diguem, vostè intentava sempre...

Generalment sempre... Es que la casa aquesta, la Tecla Sala tenia una cosa, no sé si és bona o és dolenta, que no admetien a ningú si no era diguem-ne avalat per algun treballador o algun familiar de treballador.

Això és interessant.

O sigui, que tenia això, perquè si tu deies per venir a treballar, et deien: "Molt bé, ja en parlarem". En canvi, per exemple, anava jo: "Miri, si hi ha alguna plaça m'interessaria perquè hi ha un company, o un amic o un veí, o un parent meu, oi?" "Ah, molt bé, la setmana que ve que vingui, que parli i ja veurem".

Hi havia un control diguem.

Sí, més bé és això, per això dic que hi havia una certa relació, oi?, amistosa a dintre de totes les...

Escolti, vostè va ajudar així a gent d'aquí del barri a entrar a la fàbrica també?

Sí, sí.

Era normal fer això diguem, ajudar a la gent que coneixies.

Sí, bàsicament et deien: "Escolta, estic sense treball... si a la fàbrica em pogués vindre..." Clar, a vegades, oi?, és una miqueta compromís perquè a lo millor no et fan gaire bondat i llavors et venen i: "Escolta, aquest és el que em vas recomanar tu, eh?" Per això dic que...

Era compromés.

Sí, és clar, si era un amic o conegut o això, llavors podies anar amb ell i dir: "Escolta, nano, et vaig recomanar jo i escolta'm, si em fas quedar malament no em demanis més, eh?"

Sí, sí. I escolti, parlant dels amos, vostè a la senyora Tecla Sala la va conèixer personalment?

L'havia vist però no vaig dirigir-me mai a ella.

Perquè ella anava sovint a la fàbrica?

No, els que hi havia era el fil, el senyor Pau, Pau Riera, aquest sí, aquest jo l'havia vist, no parlar, oi?, però l'havia vist a ell, oi? Que precisament una de les vegades el primer temps que estava allí, que estava fora esmorzant i van vindre ells, i anaven amb uniforme militar. Seria a l'any 39, venien amb uniforme militar, van passar per allí, oi?...

Quina fama tenia la Tecla Sala dintre els treballadors?

Bona, a la fàbrica la Tecla Sala pels treballadors bona, i més que tenint en compte que es considerava la Tecla Sala, la fàbrica, una de les millors que hi havien de la filatura d'aquí Espanya, eh? Tenien... un treball molt fi i molt bo, que jo recordi, estant jo allí, estant jo allí, que el director havia inventat un aparell amb el qual feien nussos i no es notaven. A les altres fàbriques feien nussos i es notaven els nussos, aquests no es veien.

O sigui, que era un treball molt delicat, molt acurat.

Precisament va vindre un operari de fora, que va venir per fer una reparació o lo que sigui i se'n va adonar... i com que va sapiguer que no estava... això... Quan fas un... quan inventes una cosa...

Que no estava patentat.

Això mateix, escolta, mira, ja estic vellet...

De vegades la paraula surt o no surt.

No estava...

Patentat.

I va i el patentà ell.

Déu n'hi do!

Un cara!

I clar, després tothom que volgués fer-lo servir l'havia de pagar a ell.

L'havia de pagar a ell, havia de donar-li diners.

Vaja subjecte!

Sí!

I escolti, el que no sé per exemple... perquè sé que la Tecla Sala, la senyora Tecla Sala havia donat diners per fer l'escola, per fer coses així. Jo no sé això la gent de... les treballadores i els treballadors si això tenien alguna opinió o si també rebien ajudes de la Tecla Sala.

Generalment, generalment sempre que algú necessitava alguna cosa procuraven ajudar, generalment procuraven ajudar-los, i quan van fer la Tecla Sala filla adoptiva de Hospitalet "pues" la gent va estar contenta, i ella no va dir res. Ella sabia que si un es troba una cosa anava al despatx, oi?, perquè hi havia molta franquesa, molta d'això, anava al despatx i deia: "Bueno", escolti'm, em trobo en aquest "apuro", o això altre", oi? L'ajudaven.

Hi havia bona entesa.

Sí, sí, bona entesa perquè inclús hi havien alguns, oi?, que havien vingut per exemple, per algun fill fotut dels pulmons o així, oi? i l'enviaven cap als millors metges que hi havien al d'això i sense cobrar-li.

Això és important. Estaven sempre al "tanto".

I després que hi havia per exemple, que potser no té relació una cosa amb una altra, com que els capellans també són una miqueta vius, "pues" a lo millor venien: "Escolti, una campana pel "dallonses", a veure si vostè..." I els hi pagava, oi? O sigui que... Als menys pel meu "dallonses" sí.

Pel que vostè sap sí, clar, clar.

Això no vol dir que hi hagi algú que... sempre digui... "Si s'hagués mort abans...", o sigui que no...

I quan va morir la Tecla Sala, la senyora Tecla Sala, van notar algun canvi a l'empresa?

No, no, perquè generalment el que portava el "cotarro" diguem, el que portava tota la marxa era el senyor Pau. Llavors continuava igualment, oi? Perquè recordo que una de les vegades que era diumenge, o sigui, que no hi havia nígú, passava ella amb el cotxe amb el xòfer, passava per davant de la fàbrica i li va dir: "Escolti, pari, que entraré a la fàbrica". Inclús li va dir al seu fill: Mira, escolta'm, he anat a la fàbrica..." "Escolta, si ets la mestressa pots entrar quan et dongui la gana!"

Perquè va volguer veure el tint, perquè és clar, com que li va arribar a les orelles, com a molts els hi va arribar a les orelles que el tint era el millor i "dallonses" "pues" va dir: "A veure com és".

Escolti, a veure si d'això se'n recorda perquè això ja...

CINTA 2 – CARA A:

... Al 39, quan el seu pare hi treballava, que va ser la guerra civil, tota aquella època de les col·lectivitzacions i tot això, si recorda alguna cosa que li hagués explicat el pare o que sentissin respecte a lo que passava en aquell moment a la fàbrica, tot aquell...

Sí, una de les coses que precisament és el que ens ha dit sempre molt el Peiró és de que la seva mare treballava a la fàbrica...

La mare del Peiró.

La mare del Peiró, treballava a la fàbrica i van venir els del comité que no l'hi havien de pagar... i el meu pare... li va dir... “Si aquesta és una treballadora...”

“Si aquesta és una treballadora ha de cobrar”.

“I si no volem que cobri ella s'ho posaré jo”. I això és el que...

Això ho recorda especialment.

Apart de que m'ho va explicar el meu pare, m'ho va dir el Peiró.

Debia ser dur, no?, tota aquella època.

Sí, és que el meu pare era dels que no parlava gaire, però quan parlava es feia sentir, perquè inclús recordo que una vegada... això m'ho havia explicat... no, ell no, perquè aquestes coses no les explicava gaire però m'ho va explicar un altre, que de matí, quan anava a treballar hi havia un “montacargas” que només era pels “bultos” i pels paquets i coses d'aquestes, i entrava el meu pare i va veure que el director entrava i ell al darrera i puja al “montacargas” i li diu: “Miquel, us faré pagar una multa, perquè pujeu al “montacargas”. Diu: “Home, potser l'haurà de pagar vostè, perquè vostè va a les mans a la butxaca i jo porto un paquet”. Diu: “Ara si que m'ha fotut!” I no va dir res més. O sigui, que era una miqueta... Jo he treballat amb ell, eh? També tenia això, rondinava molt però...

Però sempre deia les coses clares.

No fastidiava mai a ningú diguem-ne, inclús una de les vegades... Això sí m'ho ha explicat a mi, que li va passar a ell. Estava a les màquines, (vostè és clar, no les coneix bé), quan estan plenes les bitlles les has de baixar per poguer treure les bitlles i això i parar-la, i el meu pare estava estirat a terra, arreglant una del costat, i va passar el director i li va dir a aquella....: “Baixa la màquina”, i ho va veure des d'abaix, se'l mira i li diu a aquella noia: “No!” Ell que baixi la màquina i el meu pare des d'abaix fes-li: “No!” Fins que va anar el director per baixar-la, s'aixeca el meu pare i diu: “Fora d'aquí!”

Al director?

Al director. Diu: “Què? Aquí el que mana sóc jo! Vostè se'n va al despatx o se'n va allà on vulgui, però d'aquí fora! I no em digui mai més... no mani mai més a cap treballadora! Si hi ha alguna cosa ho dius!” O sigui, que era...

Les coses clares i la xocolata espesa.

I amb mi, uf! Una de les vegades em recordo que estavem arreglant una màquina i jo estava a la part d'abaix... I se li escapa una clau i em toca al cap: “Ui! Què foties aquí?” Me'l miro i dic: “Cony, que no ho veia que estava buscant cargols?”... Coses d'aquestes “pues”...

Clar, és que d'anècdotes així deu haver 50 mil al cap de l'any!

Sí, sí.

Escolti, i una pregunta, que això m'interessa molt. Abans que deia d'alguna vaga, una "huelga" d'aquelles que s'havien fet, a dins de la fàbrica hi havien sindicats i tot això?
Sí, però res.

Què vol dir: "Però res".

Que no valien per res, perquè els sindicats eren els amos. "Bueno", els amos, era la fàbrica, si necessitaves alguna cosa no necessitaves sindicats, és diferent com ara que ja hi ha sindicats i ... Si et passava alguna cosa anaves al despatx i deies: "Escolta'm, això o l'altre". "Ja t'ho arreglarem" o "ja mirarem d'arreglar-ho" o "a veure què passa o què deixa de passar". O sigui, que hi havia l'USO, la Unió Sindical... em sembla que era USO... Llavors la UGT i... Inclús em van dir que havia de pagar una quota o no sé què i dic: "Jo quotes?" Dic: "Quan us necessiti ja us la pagaré la quota, de moment no... no em toqueu els nasos, aneu a fer "gárgaras". Sindicat sí hi havia però no...

Però sobretot debien haver-hi homes o hi havia dones?

Home, hi havia de tot.

Hi havia de tot. Però eren diguem, d'aquests durs, eren "durillos"?

No, perquè no hi havia necessitat, no hi havia necessitat.

I aquesta "huelga" que deia de què va ser?

Això va ser a títol de Hospitalet, que es veu que... precisament diguem-ne aquella setmana a nosaltres ens van fer el sou augmentat o lo que sigui, lo que demanaven els que van vendre, els altres sindicats que es veu que els hi havien pagat i van vendre allí per fer-se'n també pagar a tots. Vaig haver de sortir jo i li vaig dir: "No, escolti, jo ho sento molt però si jo ho tinc el que vosaltres demaneu, per què fer "huelga"? "Ah, és que ens has d'ajudar!" "Com que he d'ajudar? Que m'ajudeu vosaltres en alguna cosa? A mi no m'ajudeu per res". Vem estar discutint allí un bon "rato", oi?, i em va dir: "Heu de plegar!" "Molt bé, home, pagueu vosaltres el "gasto"? Si pagueu el "gasto" encantats. Jo plego i ja us apanyareu amb els amos!"

I què venien de Can Trinxet o d'alguna altra fàbrica tèxtil?

Segurament, segurament, sí.

Perquè conflictes amb la fàbrica hi van haver així que vostè recordi?

No... que jo recordi no, conflictes no.

No, perquè clar, per exemple, estava pensant quan al final del franquisme, que començava a entrar la democràcia, que era una època així una mica turbulenta i així...

No, no, perquè precisament va ser quan vaig començar a entrar jo, "bueno", acabada la guerra, després del d'això.

No, jo parlo dels anys 60, 70.

No, no, res.

No es notava res.

No, el que passa que és clar, si aquí en una casa que hi ha 30 vivendes hi ha 30 opinions, allí hi havia 600, "pues" eren 600 opinions.

Però va notar que amb el pas del temps a mida que ens apropem als anys 70, també al final de la fàbrica, la gent potser començava a reivindicar més els seus drets o tot això?

No, perquè era una casa que com l'he dit abans, generalment anava al corrent de totes les coses, no necessitava que l'haguessin de dir: "Eh!", sinó que ells abans ja si els sindicats o el que sigui... perquè és clar, una empresa d'aquestes té els seus enllaços amb els sindicats i totes aquestes coses, o amb la patronal, i diuen: "Eh, que s'ha d'augmentar el 2%". "Pues montem el 2% i ja està, i fora".

I vostè que ha treballat tants anys que té que estar... vist així a llarg “plaç” ha vist que hagin hagut canvis en la forma de relacionar-se els treballadors o en la relació amb el teu superior... Des de que vostè va entrar diguem a l’any 40, per dir-ho així, a l’any 65-70, per exemple.

No, les relacions amb els “jefes” i els treballadors era la correcta, això no vol dir que si algú es posava una miqueta que en dic jo “tonto”, “pues” li deien: “Escolta, nen... fora, vui dir, no cal que t’amoïnis, eh?”

I es feia fora molta gent així per d’això o...?

No, això va ser un que els dissabtes no anava a treballar, i precisament els dissabtes és el dia que allí teníem molt de cura amb la “limpieza”, i els dissabtes es parava mitja hora abans o lo que sigui, per netejar i rentar... “bueno”, rentar, netejar i desengrasar i totes aquelles coses, les màquines i tot, i no anava a treballar. És clar, l’encarregat li va haver de fotre: “Com és que tu no...?” Diu: “Es que a mi la meva religió no em permet treballar els dissabtes”. S’havia fet protestant o no sé, i va dir: “Miri, si la seva religió no li permet treballar els dissabtes, la meva no li permet treballar els altres dies. Així es que vostè mateixa”.

Que era una dona?

Sí: “O ve a treballar o no cal que vingui”.

I ho va deixar?

Clar, precisament amb això de la “limpieza”... perquè una vegada vaig entrar... “bueno”, vaig entrar, vaig fer que vingués un company meu, que vaig demanar permís com l’he dit abans, oi? I em va dir: “Escolta, està molt net això, eh?” Era un diumenge, o sigui, que no hi havia feina, dic: “Es que aquí treballem i els dissabtes és quan netejem”.

És a dir, que dissabte a la tarda la fàbrica devia de quedar neta com una patena per dilluns. I cadascú s’encarregava de la neteja de la seva secció?

En el tint... “Bueno”, a la filatura i tot això cada un la seva màquina, cada un netejava la seva màquina, la part dels engranatges i tot això, s’hi passava un drap i totes aquestes coses... amb els desperdiciis del fil feien com si fos un bunyol i ho passaven i quedava net tot això. Ara, a la part del tint tots per tot, s’havien de fer les màquines, cada un... els que portaven màquines les màquines, però la part d’abaix, que no estava massa bruta, “llavorens” agafàvem la manguera i amb escombres uns i la manguera l’altre i au, i que quedí net.

Però vui dir, no hi havia unes persones que s’encarreguessin de netejar tota la fàbrica, cadascú feia lo que havia embrutat per dir-lo d’alguna forma.

Això mateix, cada un lo seu. Ara, això no vol dir que per exemple, la part de... cada un feia les seves màquines diguem-ne, i quedaven els “pasillos”, llavors hi havien les aprenentes que clar, escombraven i feien això, però cada un diguem-ne lo seu.

Escolti, i una altra cosa, perquè m’havien explicat també que de vegades es feien excursions i feien coses.

Sí, sí, jo no havia anat mai jo.

No hi anava.

No hi anava, no hi anava perquè tenien una obsessió o una particularitat de que només anaven els homes... i això a mi no...

Només anaven els homes?

Sí, a mi això no m’anava... inclús si hagués hagut de pagar per anar amb la meva dona “pues” hagués pagat molt bé, que inclús... vaig anar fora però no li vaig dir el que l’havia de dir, amb un que em va dir: “Escolta, com és que no vens a les excursions?” Dic: “Perquè no ve la meva dona”. “No et deixa vindre la teva dona?” Dic: “Escolta, si la meva dona em deixa vindre o no em deixa vindre, tu no has de fotre res!” Dic: “Sóc jo que no vui anar-hi, perquè jo per disfrutar disfruto amb la família, no sol. T’has enterat?” “Pues” ja ho saps. Pots anar a un altre a dir-li lo que vulguis!” Per això dic que no...

Però què eren excursions per aquí prop, que surtien amb...

No, no, havien anat a França em sembla. Sí, han anat a França!

Qui les organitzava aquestes excursions, els treballadors mateixos?

Sí.

No era el gerent o els amos, ni el director.

No, no, els de les oficines i algun treballador, algun encarregat o alguna cosa d'aquestes, oi?

Però no...

I apart de les excursions hi havia festes o alguna cosa que celebressin entre tots els treballadors?

No, no, hi havia alguna festa que per cert, vaig anar a una i em vaig "arrepentir" tota la vida! Vem anar a Les Planes a fer una costellada, i aquell dia se'm va ocórrer anar-hi, i vaig dir: "Mai més!" Perquè és clar, en aquell temps no ????, hi havia una mica de gana o de fam, i és clar, fer les costellades "pues" hi havia allí que semblava que s'hagués perdut el món, fent menjar... i després anar treient, i vaig dir: "Mai més!"

No li va agradar al forma...

No, perquè que un tingui gana i mengi 4 costelles o només mengi una és igual, sempre i quan les 4 que es menja aquell se les mengi bé, que se les mengi bé i no li passi res, però que després hagi d'anar treient per aquí, treient... i amb això no...

Aquestes coses que organitzaven els treballadors solien ser més de cara a l'estiu i així o...

Generalment sí, generalment sí.

I les treballadores així, no sortien, no feien elles les seves excursions ni res?

Que jo sàpiga no.

És curiós això.

Això no vol dir, no vol dir que les que anav en a escola organitzessin alguna cosa entre elles, que marxessin i fessin "algo", però allí per tota la fàbrica diguem, no, que jo sàpiga, potser ho feien d'amagat meu... això no li puc dir, eh? Però no...

No, clar, és estrany. Escolti, i una cosa, els treballadors suposo que la majoria debien ser d'aquí de la Torrassa, no?, els treballadors i les treballadores?

Per aquí hi havia un que inclús, no sé si li van donar un premi o què... No, ara això... que va haver un que de transport hi venia no sé si de l'altra punta de Barcelona, va vindre a peu.

Ostres, s'hi devia estar tot un matí com a mínim!

Oh, tot el matí no, però un parell d'hores potser sí.

Bones, bones, sí, sí.

Va vindre a treballar, que inclús es va fer un comentari sobre aquest xicot que va tindre la valentia d'aixecar-se més d'hora per arribar a l'hora del treball, per això dic que no eren tots d'aquí. N'hi havien de Barcelona, és clar de Hospitalet n'hi havíem molts, oi?, i de la Torrassa i Collblanc, i Santa Eulàlia, n'hi havien molt, oi? Però de Barcelona també n'hi havien bastants.

I què li sembla que ha significat la fàbrica Tecla Sala pel barri i per la ciutat.

"Pues" una gran millora per tot, perquè apart de la fàbrica s'ha de tenir en compte que els amos, la Tecla, en Pau o el que sigui, oi?, va fer les escoles, va fer lo del camp de futbol de l'Hospitalet, que el van regalar o el van fer ells... i després en fi, moltes millores en tot això. En el moment que van fer filla adoptiva a la Tecla no és perquè sí. Llavors la fàbrica ha donat molt d'això als habitants de Hospitalet per treballar i... jo crec que ha sigut un gran què per Hospitalet, tenint en compte que a l'Hospitalet la Tecla Sala era la primera o segona fàbrica

d'aquí Catalunya. A Catalunya hi havia el tèxtil més fort, en canvi la Tecla Sala era si no la primera, la segona com a màxim.

I quan la gent del carrer deia: “Jo treballo a la Tecla Sala” o “jo treballo a Can Trinxet”, hi havia diferències així entre treballadors?

Home, diferències no, però...

És a dir, si tenia més bona fama.

Sí, tenia més bona fama la Tecla Sala... opinió particular.

No, clar, clar...

Opinió particular, perquè quan dèiem: “Treballo a la Tecla Sala”. “Carai, quin “chollo” tens!” La fàbrica era segura diguem-ne, el que passa és que últimament va fallar perquè va plegar, però es considerava una fàbrica segura i solvent, que si entraves allí sabies que havies entrat per treballar tota la vida, perquè la prova està en que a casa hem estat dos generacions i molts anys, perquè el meu pare no sé si va treballar 50 o 60 anys, perquè quan tenia els 65 per retirar-se va dir que... li van demanar: “Queda't, queda't, queda't! Escolta, entres tu només pel que sigui, ja tenim prou...” Per això dic, que era una cosa molt solvent.

I la gent com vostè, que ha tingut aquesta relació amb la fàbrica tan gran, no?, perquè no només ha sigut treballar vostè sinó també la seva senyora, els seus pares, el seu germà... En el moment en que la fàbrica va tancar quin és el sentiment aquest?

Molt dur.

Molt dur, no?

Molt dur, molt dur. L'únic que és clar, nosaltres o mi vaja, personalment, va amortiguar una miqueta el tractament que em van donar, perquè si allò m'haguessin dit: “Mira, al carrer i apanya't i fes lo que vulguis i allà penes”, eh?, però el tractament aquest de dir: No t'amoïnis, tu tindràs... la compensació que tenen els demés quan es tanca una fàbrica... i a més a més encara tindràs la jubilació i te la farem nosaltres i normal i bé”. És clar, això ja te convenç una miqueta, que inclús vam estar treballant encara quan la fàbrica estava parada, vam estar treballant una temporada bastant gran, només els que havíem de fer la jubilació, vaja.

Però què feien llavors? Quines feines feien?

Una, acabar de... desmontar les coses. Una, desmontar les coses, després van vindre que havíem d'emmagatzemar... que tenien una fàbrica de... es feien tovalloles, em sembla que sí, tovalloles, les havíem d'agafar i venien en camions i les havíem d'anar classificant i posant-les i aquí i allà, que inclús va haver un que va dir: “Escolti, i amb aquestes tovalloles què s'han de fer?” “Com que què van a fer?” Diu: “Home, per què no les treiem nosaltres a bon preu i les venem?” Aquell era un negociant. I va dir: “No, no, això...” Perquè eren... tenien una petita tara les tovalloles aquelles, una petita tara que li va dir: “Segurament que amb tares potser no les vulgui jo”, però clar, és una tara, no sé si les vendre'm o... a preu de “saldo” o... en una tenda o en un economat o no sé què”. I aquell va dir: “Home, paguem-les nosaltres i nosaltres les vendrem, montem aquí el “mercadillo” i comencem a vendre”.

Va tenir bona pensada aquest!

Sí, però no va valdre.

Escolti, perquè amb tot això, la fàbrica de Hospitalet va tancar però la de Roda va continuar, no?

No, estava tancada.

Estava tancada ja?

Estava tancada., sí, van tancar.

La van tancar abans que Hospitalet o després?

No, després em sembla.

Perquè a vostès els hi va quedar família allà a Roda treballant a la fàbrica d'allà dalt o no?

No, no, no. Tinc parents, parents per part del pare i de la mare, oi?, que són d'allí, però no, no treballaven a la Tecla Sala, no.

I escolti, expliqui'm una mica... perquè m'havia explicat una senyora que treballava a les oficines que quan la Tecla Sala va plegar es va quedar la fàbrica una empresa que es deia Intel-Horce o alguna cosa així. Com va anar aquest procés? Què recorda vostè?

Va ser "al revés", va ser que la Tecla Sala va comprar Intel-Horce, que està a Màlaga.

Ah, va ser Tecla Sala que va comprar? Ah, Déu n'hi do, canvia bastant les coses això.

Sí, va ser la Tecla Sala que va comprar Intel-Horce, que Intel-Horce és aquella fàbrica de Màlaga que tenia uns llençols que es deien "El burrito blanco" o... No em faci dir ara... que era una senyora fàbrica, que entraven les bales i sortia tela; o sigui, que era molt més gran que la d'això, però allí estaven acostumats a "vivir del cuento", i quan va anar la Tecla Sala va dir: "Bueno", aquí s'ha acabat "el cuento"! Aquí o es treballa o es plega!" I van començar a despatxar alguns dels "jefes", no dels treballadors sinó dels "jefes", que: "És el fill del coronel, el fill del general, el fill del governador", o lo que sigui. "I què fa?" "Ah, "pues" mira els dies X de cada mes, ve a parar la mà". "Ah, sí?"

No cal que torni.

"No cal que torni". I és clar, llavors van ser ells mateixos, els "jefes" aquells que van començar a revolucionar una miqueta la cosa.

Vol dir que van tenir alguna cosa a veure doncs, aquests d'Intel-Horce amb la tancada d'aquí o no?

No, la tancada d'aquí va ser... crec que l'he dit abans, que els joves són molt intel·ligents. Van fer números, els gendres o els joves o lo que sigui, els amos, oi? I van dir que perdien "cuartos".

Perquè vostès no havien notat que baixés l'activitat. Això és curiós.

Que perdien "cuartos", i van dir: "Si hem de perdre "cuartos" tanquem". I van tancar. Va ser això, però llavors es van donar compte que... el que l'he dit abans, que varen dir que amb el tint sol valia la pena conservar-ho. Però ja estava fet.

I la majoria de treballadors, els més joves van poder trobar feina en altres llocs, ho sap això?

Això van vindre els des sindicat i van dir que ho mirarien, ho van mirar o van anar a la INEM i allí "pues" a demanar feina.

I escolti, el seu germà i la seva senyora van treballar també fins que la fàbrica va tancar?

No, la meva senyora no, el meu germà sí.

I també va poder fer aquest tracte com vostè diguem?

Sí, perquè és clar, tenia dos anys més que jo, encara entrava més.

Déu n'hi do! Trobo molt curiós això de que els treballadors, que ningú notés que les coses anaven malament, que de sobte és "pluf", un dia...

Home, això de que si tancaven, que si deixaven de tancar, oi?, però no és perquè baixés la feina. La feina continuava normal i corrent, com sempre, però no... De treballar vam treballar fins a última hora i... s'hi treballava normalment, l'únic que van dir: "Bueno" s'ha de tancar, "pues" tot lo que tenim aquí que estigui mollat "pues" esperem que es sequi i llavors a fora".

I de cara al barri, que vostè clar, això ho ha viscut també molt com a ciutadà de la ciutat i del barri. De cara al barri el tancament de la fàbrica també va canviar una mica, no?, la fesomia de tots aquests carrers, com aquell que diu?

Home, no és que canviés, el que passa que clar, n'hi havien molts d'aquí, n'hi havien molts de Hospitalet Centre, o sigui que... de Pubilla Cases, o sigui, que no... Lo que passa que és clar, quan et veien: "Escolta, què ha passat?" "Mira, què vols que et digui, què ha passat?" "Pues" que han tancat la fàbrica. Què vols que et digui jo ara?"

No és perquè es treballés malament perquè si en un lloc es treballa malament llavors dius: "Bueno", has treballat malament i els clients han dit: "S'ha acabat!" Però si es treballava bé i normal i bé... El que passa que els que he dit abans, els gendres o els joves o les joves o lo que sigui, és clar...

CINTA 2 – CARA B:

... fàbrica sense funcionar que no pas el que... No sé.

No, no, no, és que això particularment, sense... El que passa que és lo que dèiem, quan ve un i fa anar una fàbrica i rep per exemple, què et diré jo? Tres milions de beneficis a l'any, "pues" pots dir: "Bueno", a mi ja m'està bé". Però quan surten 7 o 8 i volen 3 milions cada un, llavors clar, es perden "cuartos".

Sí, sí, és així.

No hi ha més remei, és clar, i si la Tecla Sala quan això, tenia un fill, "bueno", tenia dos, un que estava d'això, "pues" clar, si tenia un benefici de... jo he dit 3 milions, poden ser 50 o mil, és igual per mi, oi? "Ja tinc prou, ja puc mantenir els fills i els puc créixer..." Però és clar, quan es junten llavors tots a repartir quan mor la Tecla Sala, "pues" s'han de repartir tots, i si abans dèiem 3 milions i: "Eh, també volem nosaltres!"

Sí, sí, està clar. "Bueno" senyor Sala, jo estic super orgullosa, contenta i satisfeta amb tot lo que vostè m'ha explicat. L'hi agraeixo moltíssim tot el que m'ha dit, ja li donaré la cinta als de l'Arxiu... ja paro...